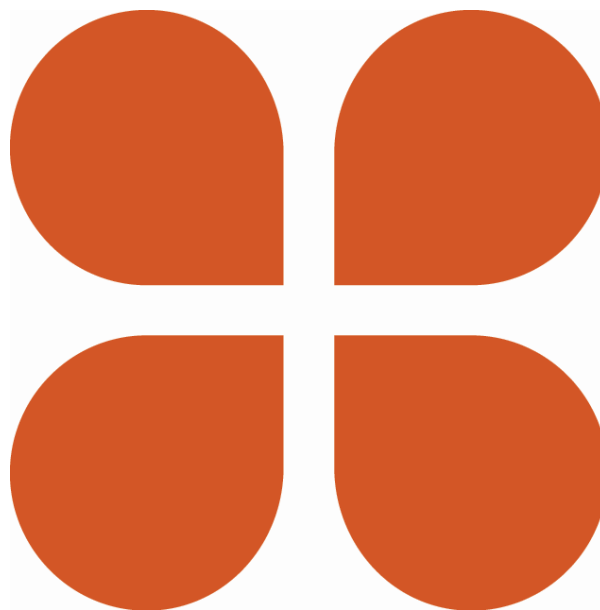

Riksintressen

Kalmar

Denna publikation ingår i en serie med de olika riksintressena som är publicerat på webbplatsen: www.raa.se

Värdetexter avseende områden i Kalmar län med kulturmiljövärden av riksintresse enligt 2 kap 6 § NRL.

NUMMERORDNING - KOMMUNVIS

Mörbylånga kommun

- 1 Ås (Ås och Ventlinge sn)
- 2 Sebberneby (Ventlinge sn)
- 3 Eketorp (Gräsgård sn)
- 4 Gräsgård - Segerstad (Gräsgård och Segerstad sn)
- 5 Albrunn - Vickleby (Södra Möckleby, Smedby, Kastlösa, Mörbylånga, Resmo och Vickleby sn)
- 6 Vakant
- 7 Gösslunda (Hulterstad sn)
- 8 Hulterstad - Stenåsa (Hulterstad, Sandby och Stenåsa sn)
- 9 Vakant
- 10 Eriksöre (Torslunda sn)
- 11 Kalkstad - Lenstad (Torslunda sn)
- 12 Drörestorp (Torslunda sn)
- 13 Ekelunda (Sandby sn)
- 14 Skarpa Alby - Gårdby (Norra Möckleby och Gårdby sn)
- 15 Utgår
- 16 Gråborg (Algutsrum sn)
- 17 Algutsrum - Ryd (Algutsrum och Glömminge sn)

Borgholm kommun

- 18 Vanserums malm - Norra Bäck (Runsten sn)
- 19 Gärdslösa - Runsten (Gärdslösa, Långlöt och Runsten sn)
- 20 Rönnerums fornby (Högsrum sn)
- 21 Karums alvar (Högsrum sn)
- 22 Utgår
- 23 Borgholm - Röpplinge (Borgholm och Röpplinge sn)
- 24 Kapelludden (Bredsätra sn)
- 25 Hörninge (Köping sn)
- 26 Hjärpestad - Långöre (Egby och Löt sn)
- 27 Löt (Löt sn)
- 28 Södra Greda - Djurstad (Föra sn)
- 29 Äleklinta - Grönlunda (Alböke och Föra sn)
- 30 Föra kyrkby (Föra sn)
- 31 Sandvik - Horn (Persnäs, Källa och Högby sn)
- 32 Källa - Högenäs (Källa sn)
- 33 Rosendal (Böda sn)

- 34 Bogate (Böda sn)
- 35 Torp (Böda sn)
- 37 Neptuni åkrar (Böda sn)
- 38 Ölands norra udde (Böda sn)

Torsås kommun

- 39 Bröms (Söderåkra sn)
- 40 Bergkvara (Söderåkra sn)
- 41 Hästmahult (Gullabo sn)
- 46 Halltorp - Hagby (delen i Söderåkra sn)
- 101 Grisbäck (Söderåkra sn)

Emmaboda kommun

- 42 Vissefjärda (Vissefjärda sn)
- 43 Linnefors (Vissefjärda sn)
- 44 Bökevara (Algutsboda sn)
- 45 Eriksmåla (Algutsboda sn)

Kalmar kommun

- 46 Halltorp - Hagby (delen i Halltorp, Voxtorp och Hagby sn)
- 47 Ljungby - Hossmo (Ljungby och Hossmo sn)
- 48 Kalmar
- 49 Kläckeberga (Kläckeberga sn)
- 50 Ryssby - Skäggenäs (Ryssby sn)
- 100 Karlslunda (Karlslunda och Mortorp sn)

Nybro kommun

- 51 Pukeberg (Nybro sn)
- 52 Orrefors (Hälleberga sn)
- 53 Kråksmåla kyrkby (Kråksmåla sn)
- 99 Bäckebo (Bäckebo sn)

Mönsterås kommun

- 54 Strömsrum - Pataholm (Ålems sn)
- 55 Kronobäck - Råsnäs (Mönsterås sn)
- 56 Mönsterås (Mönsterås sn)
- 57 Alebo - Gelebo (Mönsterås sn)
- 58 Långemåla - Värlebo (delen i Fliseryd sn)
- 62 Em - Vånevik (delen i Mönsterås sn)

Högsby kommun

- 58 Långemåla - Värlebo (delen i Långemåla sn)
- 59 Gillberga - Staby (Högsby sn)
- 60 Forsaryd - Virstad (Högsby sn)
- 61 Gamlehult - Klobo (Fågelfors sn)
- 98 Ringhult (Fagerhult sn)

Oskarshamn kommun

- 36 Ishult (Kristdala sn)
- 62 Em - Vånevik (delen i Döderhult sn)
- 63 Runnö (Döderhult sn)
- 64 Furö (Döderhult sn)
- 65 Stensjö (Misterhult sn)
- 66 Tjustgöl - Adriansnäs (Misterhult sn)
- 67 Krokshult (Kristdala sn)
- 87 Solstadström - Blankaholm (delen i Misterhult sn)

Hultsfred kommun

- 68 Mossebo (Mörlunda sn)
- 69 Haddetorp - Rosenvik (Mörlunda sn)
- 70 Tvetå - Mörlunda (Tvetå och Mörlunda sn)
- 71 Kantebo (Tvetå sn)
- 72 Högeruda - Ryd (Järeda sn)
- 73 Klövdala (Järeda sn)
- 74 Årena (Målilla med Gärdveda sn)
- 75 Hagelsrum (Målilla med Gärdveda sn)
- 76 Visböle - Vena (Vena sn)
- 77 Dalsebo - Krokarp (delen i Vena sn)

Vimmerby kommun

- 77 Dalsebo - Krokarp (delen i Tuna sn)
- 78 Gåsefall - Pipetorp (delen i Tuna sn)
- 79 Tuna (Tuna sn)
- 80 Pelarne kyrkby (Pelarne sn)
- 81 Ösjöfors (Rumskulla sn)
- 82 Djursdala (Djursdala och Södra Vi sn)
- 83 Korka kvarnar (Vimmerny sn)
- 84 Vimmerby stad
- 85 Frödinge kyrkby - Toverum (Frödinge och Locknevi sn)
- 86 Höslätts by (Locknevi sn)

Västervik kommun

- 87 Solstadström - Blankaholm (delen i Västrum sn)
- 88 Sundsholm (Gladhammar sn)
- 89 Gladhammar (Gladhammar sn)
- 90 Västervik stad
- 91 Källsåker (Törnsfall sn)
- 92 Almvik - Blekhem (Törnsfall sn)
- 93 Hasselö - Sladö (Loftahammar sn)
- 94 Väderskär (Loftahammar sn)
- 95 Gamleby - Lofta (Gamleby och Lofta sn)
- 96 Överum (Överum sn)
- 97 Ukna - Västra Ed (Ukna och Västra Ed sn)

MILJÖBESKRIVNINGAR - KOMMUNVIS

MÖRBYLÅNGA KOMMUN

Ås [H1] (Ås och Ventlinge socknar)*Motivering:*

Sydöländskt *odlingslandskap* som präglats av lång kontinuitet och differentierat näringsfång och är ett gott exempel på statens etablering i ett rikspolitiskt gränsområde. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Omfattande och skiftande *fornlämningsmiljöer* med mycket omfattande gravfältskomplex och husgrunder från järnålder. Ås sockenkyrka med östtorn från 1100-talet med till hemmanet Prästtorpet hörande fossil åkermark. Lämningar av Kyrkhamns fiske- och *handelsplats* med *kapellruin* från tidig medeltid till 1600-talets början, Sveabod. Ottenby *kungsgård* med medeltida anor och bebyggelse från 1700- och 1800-talen samt Karl X Gustafs mur, komponent i kungsgårdsinrättningen Öland. Byarna Näsby med malm och vägallé och Enetri med väl bevarad bebyggelse från 1906 med salsbyggnader och ladulängor i kalksten.

I området ingår även:

Sveriges högsta fyrtorn "Långe Jan" från slutet av 1700-talet och fyrplatsbebyggelse.

Sebberneby [H2] (Ventlinge sn)*Motivering:*

Odlingslandskap med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet med välbevarade *fornlämningsmiljöer* på Stora Alvaret.

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningstråk med talrika husgrunder och gravfält samt stensträngar som ibland bildar fällor. Området har sannolikt samband med Eketorps borg (H3) och har varit av stor betydelse under främst äldre järnålder.

Eketorp [H3] (Gräsgård sn)*Motivering:*

Märklig *fornlämningsmiljö* med Eketorps *fornborgsmiljö* av högt vetenskapligt och pedagogiskt värde.

Uttryck för riksintresset:

Delvis rekonstruerad ringformig flatmarksborg i strategiskt läge vid Östersjön, ianspråktagen under tre olika perioder, 300-1200 e Kr. Sannolikt har den rika järnåldersbosättningen vid det närbelägna Sebbernebymiljön (H2) samt ett rikt stråk norr om borgen med såväl talrika gravar på Stora Alvaret som delvis borttagna järnåldersbosättningar i åkermarken ett samband med någon av borgens olika funktioner.

I området ingår även:

På strandvall i öster är stensättningen "Vårdböten" på vilken sannolikt en vårdkase har varit uppförd.

Gräsgård - Segerstad [H4] (Gräsgård och Segerstad snr)*Motivering:*

Öppet öländskt *odlingslandskap* med bebyggelse och lämningar efter odling från förhistorisk tid till nutid samt Gräsgårds välbevarade *fiskeläge*. (*Fornlämningsmiljö, Sockencentrum*).

Uttryck för riksintresset:

I sydväst stråk av husgrunder från järnåldern. Norr om Seby stort, varierat järnåldersgravfält, ett av öns största, vid Träby trerummig *fornborg*. *Radbyar* i laga läge med *malmbebyggelse*. Sammanhållen bebyggelsemiljö kring Gräsgårds kyrka med bla prästgårdsbyggnader i kalksten och fd skola. Genomförda skiften i in- och utägomark kan avläsas genom den struktur stenmurarna ger landskapet. Gräsgårds fiskeläge med sjöbodan.

Albrunna - Vickleby [H5] (Södra Möckleby, Smedby, Kastlösa, Mörbylånga, Resmo och Vickleby snr)*Motivering:*

Öppet *odlingslandskap* med mycket lång kontinuitet och differentierat näringsfång längs västra landborgen med *fornlämningsmiljöer* och *radbyar* med *malmbebyggelse* från 1800- och 1900-talen. Väl sammanhållna *sockencentrum* med flera medeltida kyrkor. (*Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bland närmare 550 fornlämningar märks främst gånggrifter vid Resmo, stora högar och röse från bronsålder vid bla Mysinge resp öns enda klintborg i Bårby, stora och varierade gravfält vid Gettlinge och Stora Dalby, husgrundskoncentrationer i Södra Möckleby och Stora Dalby med stora stensträngssystem. Ett tiotal välbevarade radbyar. Gårdsbebyggelse i Kastlösa by och Stora Dalby samt Smedby sockenscentrum med bla fd skola och det herrgårdspräglade Stora Smedby. Lämningar efter Ölands alunbruk vid Albrunna, grundlagt 1804. Ursprunglig bruksmiljö med fabriksruiner samt lämningar efter alunbrytning i form av dagbrott och stora slagghögar. Naturhamn för fisket och utskeppning av alun.

I området ingår även:

Kapellagårdens folkhögskola.

[H6] Vakant**Gösslunda [H7]** (Hulterstad sn)*Motivering:*

Bymiljö med en liten *radby* ute på Stora alvaret med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet av vetenskapligt värde. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Stora rösen samt ett flertal husgrunder och tillhörande stensträngssystem kring byn. Nuvarande gårdsanläggningar med ladulängor i putsad kalksten och skiftesverk, delvis sammanbyggda. Tydligt och väl avgränsat gårde. I utmarken sten- och torvtäkt för husbehov.

Hulterstad - Stenåsa [H8] (Hulterstad, Sandby och Stenåsa snr)*Motivering:*

Öppet *odlingslandskap* med tydlig förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet med många *radbyar* med *malmbebyggelse* och betade sjömarker.

Uttryck för riksintresset:

Vid Hulterstad ett av öns största järnåldersgravfält, vid Sandby och Triberga ringformiga flatmarksforborgar, den förra Ölands enda *forborg* med strandläge, spridda husgrunder, gravfält och gravar. Ett flertal stora *radbyar* i laga läge med *malmbebyggelse*. En av Ölands största och bäst bevarade malmar ligger vid Hulterstads kyrkby, också ett *sockencentrum*. Gårdsbyggnader från 1700- och 1800-talen i Frösslunda alvarby.

[H9] Vakant.

Eriksöre [H10] (Toroslunda sn)*Motivering:*

Bymiljö med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet bestående av *radby* och *malmbebyggelse*. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Stor *radby* i för sydvästra Öland typiskt släntläge med flera gårdsanläggningar och enskilda byggnader. *Malmbebyggelse* i landborgsläge. Förhistoriskt gravfält med mellanliggande högar och domarringar.

Kalkstad - Lenstad [H11] (Toroslunda sn)*Motivering:*

Öppet öländskt *odlingslandskap* med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet.

Uttryck för riksintresset:

Husgrunder och stensträngssystem från äldre järnålder. Gravfält från järnålder. *Forborg* i inlandsläge. *Radbyar* med bebyggelsen på gränsen mellan alvarmark i söder och gärdet i norr. Äldre vägsystem. (*Fornlämningsmiljö*).

Dröstorps [H12] (Toroslunda sn)*Motivering:*

Övergiven *bymiljö*. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Ruiner av bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Källarhage. Gravhögar, stensättningar och runsten vittnar om en förhistorisk markanvändning av marginalbygd.

Ekelunda [H13] (Sandby sn)*Motivering:*

Bymiljö i öppet *odlingslandskap*.

Uttryck för riksintresset:

Radby ute på Stora alvaret omgivet av ett öppet *odlingslandskap* där genomfört *laga skifte* kan avläsas genom den struktur kalkstensmurarna ger landskapet. Ladulängor i trä och kalksten delvis sammanbyggda mot bygatan.

Skarpa Alby - Gårdby [H14] (Norra Möckleby och Gårdby snr)*Motivering:*

Öppet öländskt *odlingslandskap* med *sockencentrum* och mycket välbevarade *bymiljöer*. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Skarpa Alby *radby* i kanten av Stora alvaret. Södra och Norra Näsby mycket välbevarade *bymiljöer* belägna långt ner i sjömarkerna. Gårdby *sockencentrum* med medeltidskyrka och kyrkogård mot Stora alvaret, skola, lanthandel mm. Flera gravfält, främst i anslutning till Gårdby. På Gårdby kyrkogård är en runsten.

Långrälla [H15] (Norra Möckleby sn)

Utgår på länsstyrelsens förslag.

Gråborg [H16] (Algutsrum sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö med Ölands största *fornborg* med strategisk placering i skyddat läge i mittlandskogen samt Borgs hage med vetenskapligt intresse. (*Kapellruin*).

Uttryck för riksintresset:

Borgen är anlagd under järnålder och använd senast 1677. I ringmurens västra del finns ett medeltida portvalv. I området ingår även ruinerna av det medeltida S:t Knutskapellet, som markerar borgens betydelse som *handelsplats*. I angränsande område finns välhävdade ängs- och hagmarker samt en hålväg, troligen av förhistoriskt ursprung.

Algutsrum - Ryd [H17] (Algutsrum och Glömminge snr)*Motivering:*

Odlingslandskap med lång bruknings- och bosättningskontinuitet. *Sockencentrum*.

Uttryck för riksintresset:

Flera gravfält och ett par monumentala rösen och stora boplatsområden från järnålder med husgrunder och stensträngssystem. *Odlingslandskap* i Mittlandet med välbevarade byar och *fornlämningsmiljöer*. Algutsrum *kyrkby* med *marknadsplats* och bevarade marknadsbodar. *Radbyarna* Jordtorp, Övetorp, Gillsättra och Ryd med öppna gården i tät lövskog. Äldre vägnät.

BORGHOLMS KOMMUN

Vanserums malm - Norra Bäck [H18] (Runstens sn)*Motivering:*

Bymiljöer med Vanserums malm, en av Ölands bäst bevarade *malmmiljöer*, samt Norra Bäckes *radby*. (*Malmbebyggelse, vägmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelsen på Vanserums malm består av välbevarade stugor och småskalig ekonomibebyggelse från andra hälften av 1800-talet. Norra Bäckes välbevarade *radby* med intressant mangårdsbebyggelse. Äldre vägsträckning genom malmen.

Gärdslösa - Runsten [H19] (Gärdslösa, Långlöt och Runsten snr)*Motivering:*

Odlingslandskap med *sockencentrum* och Ismantorps *fornborg*, av betydelse för förståelsen av det öländska samhället under järnålder och med höga upplevelsevärden och med ett av landets absolut mest omfattande stensträngssystem från äldre järnålder av stort pedagogiskt värde. (*Kvarnmiljö, Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Öppet odlingslandskap med välbevarade *radbyar* och *fornlämningsmiljöer*. Flera stora gravfält och inslag av flatmarksgravar utmed byarna och den östra landborgen. Flera grupper och stråk av, delvis omfattande, stensträngssystem med inslag av husgrunder och ensamliggande, eller i grupper belägna, stensättningar och rösen. Ismantorps *fornborg* i skyddat inlandsläge och med bevarade husgrunder innanför ringmuren. Alvarmarker mot väster och betade sjömarker mot öster. En av Ölands bäst bevarade medeltidskyrkor och prästgård från 1700-talet i Gärdslösa socken. Långlöt är en av landskapets längsta radbyar, medan Störlinge by har en av Ölands bäst bevarade kvarnrader, ävensom vid Lerkaka, där även en runsten står. Gärdslösa är skalden E J Stagnelius födelseplats.

Rönnerums fornby [H20] (Högsrum sn)*Motivering:*

Väl sammanhållen *fornlämningsmiljö* med lämningar av den äldre järnålderns bondesamhälle.

Uttryck för riksintresset:

Husgrunder med anslutande stensträngssystem i form av hägnader och fägator samt stort gravfält från äldre järnålder.

Karums alvar [H21] (Högsrum sn)*Motivering:*

Bymiljö och *fornlämningsmiljö* på alvarmark.

Uttryck för riksintresset:

By i inlandsläge med gården omgivna av lövskog och betad hag- och alvarmark. Öster om byn är läget för den äldre järnålderns bosättning med husgrunder och stensträngssystem. Söder om byn är ett gravfält från i huvudsak äldre järnålder med ett 70-tal synliga anläggningar, bla en 26 m lång skeppssättning, "Noaks ark".

Vedby - Tomteby [H22] (Högsrum och Räpplinge snr) utgår**Borgholm - Räpplinge [H23]** (Borgholm och Räpplinge snr)*Motivering:*

A. Borgholms *slottsmiljö*, kungsladugården och Solliden, som speglar kungligt boende och förvaltning från renässansen fram till i dag.

B. *Sjöfarts-*, handels- och sommarstaden Borgholm, en av de få anlagda städerna från 1800-talets början, som visar stadsbyggandet under 1800-talet samt *brunnsortens* betydelse för stadens utveckling från 1800-talets slut och kring sekelskiftet 1900. Centrum för magasinering och utskeppning av säd. (*Kust- och skärgårdsstad*).

C. *Odlingslandskapet* kring Räpplinge *sockencentrum*, med byar och bebyggelsemiljöer

och prägel av det differentierade näringsfånget och de speciella topografiska förutsättningarna. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. Den i landskapet dominerande ruinen av Borgholms renässans- och barockslott, på platsen för en medeltida befästning. Kyrkogrunden i anslutning till slottet, och tre avhysta gårdar. Kungsladugården från 1800-talet med tillhörande marker och byggnader, markanvändning och landskapets karaktär. Solliden med drottning Victorias villa av arkitekten Torben Grut 1906 och omgivande park.

B. Borgholms *stadsmiljö* med rutnätsplan från 1817, centralstråk med torg och offentliga byggnader och handelsgårdar i s.k. Borgholmsstil. Bebyggelsens karaktär med låg, tät, tidstypisk träbebyggelse i centrum, friliggande hus på stora trädgårdstomter, och i ytterområdet sommarvillor från badortsepoken vid 1800-talets slut. Tomtstruktur och gatukaraktär samt det stora inslaget av trädplanteringar och grönska. Hamnen och lämningar av äldre hamnverksamhet, kontakten med havet samt spår av den tidigare järnvägen.

C. Råpplinge sockencentrum med fornlämningar, stentäcker samt *radbyar* med gården runt Råpplinge alvar. Stenmurar, diken och träridåer gör att resultatet av 1800-talets skiften och utmarksdelning tydligt framträder. Tydlig gräns mellan gården och alvar. Flera omfattande gravfältsstråk, främst på landborgen och Getstadås. Inslag av husgrunder och stensträngssystem från äldre järnålder.

Kapelludden [H24] (Bredsåtra sn)

Motivering:

Medeltida *handelsplats* och hamnmiljö. Intressant fyr. (*Kommunikationsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sikavarfs hamnmiljö med kontinuitet från medeltid till nutid. *Kapellruin* från 1200-talet med kyrkogård och bogårdsmur, S:ta Birgittas brunn, ett stort stenkors och husgrunder efter den medeltida hamnplatsen Sikavarp. Fyren uppförd 1871, är ett av de första järnfyrorna i landet. Platsen är idag *fiskehamn*.

Hörninge [H25] (Köping sn)

Motivering:

Bymiljö med välbevarade gårdsanläggningar och ålderdomlig bygata.

Uttryck för riksintresset:

Radby i laga läge på höjdsträckningen. Bygatan är en del av den medeltida vägsträckningen Sikavarp-Köpingsvik. Ladulängorna i skiftesverk är delvis sammanbyggda mot bygatan. *Fornlämningsmiljö* i betesmark med gravar och en husgrund från äldre järnålder.

Hjärpestad - Långöre [H26] (Egby och Löt snr)

Motivering:

Odlingslandskap med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet med välbevarade bybebyggelser och *sockencentrum*. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Öppen, småskalig odlingsmark. *Radbyarna* Mellösa, Långöre och Hjärpestad. Välbevarad 1800-talsbebyggelse i byarna Egby, Sandby och Ytterby. Egby medeltidskyrka, skola och

prästgård. Ett större, fortfarande hävdad ängsområde väster om Egby. *Fornlämningsmiljöer* med gravar, husgrunder och stensträngar i anslutning till byarna. Äldre vägnät.

Löt [H27] (Löt sn)

Motivering:

Odlingslandskap med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet samt välbevarad bybebyggelse och *sockencentrum*. (*Fornlämningsmiljö, bymiljö, malmbebyggelse*).

Uttryck för riksintresset:

Öppet, öländskt landskap med stenmursinhägnade åkrar och vägar, *fornborgen* Trindborgen, samt ett av landskapets bäst bevarade områden med husgrunder och stensträngssystem samt det anslutande gravfältet från äldre järnålder. Sockencentrum med sockenskola uppförd av kalksten, två äldre handelsbodas, samt stugbebyggelse av malmtyp. Valsnäs by har *klungbyform*, en för Öland ovanlig bystruktur, Arbelunda välbevarade *radby* med kvarnbacke. Området omfattar också byarnas sjömarker mot Östersjön och *fiskelägena* Boudden och Nynäs.

Södra Greda - Djurstad [H28] (Föra sn)

Motivering:

Bymiljöer i öppet *odlingslandskap* med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Två väl sammanhållna bymiljöer med enskilda välbevarade gårdsanläggningar från 1800-talets början. *Radbyn* Södra Greda med hävdade slåttermarker. I området ingår också husgrunder och stensträngar från äldre järnålder.

Äleklinta - Grönslanda [H29] (Alböke och Föra sn)

Motivering:

Kustmiljö med nordöländskt *odlingslandskap* präglad av fiske och jordbruk och med förhistorisk kontinuitet. (*Bymiljö, Förindustriell produktionsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsmiljöer, främst innefattande en serie gravfält, och *odlingslandskap* med stenmursomgärdade åkerlotter, odlingsrösen och välbetade betesmarker. Välbevarad bybebyggelse från 1800-talet. Gullehamn har bevarad äldre hamnanläggning och sjöbodsbebyggelse. Mycket välbevarad sjöbodsbebyggelse i Bruddesta *fiskeläge*. Här finns också spår av kalkstenshanteringen i form av kalkugnar.

Föra kyrkby [H30] (Föra sn)

Motivering:

Väl sammanhållet *sockencentrum* av stort pedagogiskt värde.

Uttryck för riksintresset:

Dubbel *radby* med sammanhållen och sluten bebyggelse utmed bygatan. Sockencentrum med kyrka från 1828. Småskola från 1880 och folkskola från 1920-talet samt prästgård. Kyrkan med medeltida försvarstorn och intill kyrkan ett minneskors rest 1431.

Sandvik - Horn [H31] (Persnäs, Källa och Högby snr)*Motivering:*

Kustmiljö med differentierat näringsfång med förhistorisk kontinuitet sedan järnåldern. (*Fornlämningsmiljö, Industrimiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sandvik, hamn och centrum för den gamla stenindustrin. Bevarade industribyggnader och bostadsbebyggelse från stenindustriperioden i Sandvik. *Radbyarna* Hjälmsstad, Gillberga, Hagelstad och Nyby. Inom området finns också flera gravfält samt husgrundsområden, omfattande stensträngssystem från järnåldern.

Källa - Högenäs [H32] (Källa sn)*Motivering:*

Kustmiljö med medeltida *kyrkomiljö*, *bymiljö* med ursprungliga gårdslägen och en av Ölands viktigaste medeltida hamnar.

Uttryck för riksintresset:

Källa gamla kyrka är en mäktig, exteriört välbevarad försvarskyrka från tidig medeltid, omgiven av en ålderdomlig kyrkogård. Bogårdsmur med stigluckor. Högenäs by har löst grupperade gårdar i sannolikt mycket ålderdomliga lägen. Potatis och spannmålsodling i gårderna. Betade sjömarker. Sjöbodarna ute på "orden" används av den fiskande ortsbefolkningen. Allmänt *fiskeläge* vid Källahamn, med medeltida anor.

Rosendal [H33] (Böda sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö med välbevarade lämningar av den äldre järnålderns bondesamhälle.

Uttryck för riksintresset:

Område med husgrunder med anslutande stensträngssystem i form av hägnader, fägator och fossila åkrar. Gravfält och rösen.

Bogate [H34] (Böda sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö bestående av lämningar av den äldre järnålderns bondesamhälle.

Uttryck för riksintresset:

Husgrundsområde från äldre järnålder med anslutande stensträngssystem, i form av hägnader och fägator. I området ingår även skogsområdet "Bogate tall".

Torp [H35] (Böda sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö med lämningar av den äldre järnålderns bondesamhälle.

Uttryck för riksintresset:

Omfattande komplex av husgrunder, stensträngssystem, gravfält och ensamliggande gravar från järnåldern. Husgrunderna är samlade i grupper om i regel en till två grunder där de olika grupperna alltid är sammankopplade med varandra genom stensträngar.

Neptuni åkrar [H37] (Böda sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö med gravfält från yngre järnålder.

Uttryck för riksintresset:

Vikingatida gravfält på översta strandvallen med vid utsikt över Kalmarsund. Vidsträckt klapperstensfält och "Höga flisan", en rest sten av ovanlig form.

Ölands norra udde [H38] (Böda sn)*Motivering:*

Kommunikationsmiljö med en av landets äldsta fyranläggningar.

Uttryck för riksintresset:

Fyren, Långe Erik på Stora grundet, uppfördes i sten under åren 1844-45. År 1906 ombyggdes den övre delen. Bostadshus med uthus i trä och kalksten. På Lilla grundet är grunden efter S:t Olofs *kapell* med *ödekyrkogård*.

TORSÅS KOMMUN

Bröms [H39] (Söderåkra sn)*Motivering:*

Gränsbygd med lämningar efter händelser av rikspolitisk betydelse. (*Borgmiljö, Forn-och medeltida vägmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Riksgränsmarkering sedan år 1000 mellan Danmark och Sverige med lämningar efter det medeltida danska gränsfästet Brömsehus med för- och huvudborg. En minnessten på platsen för freden mellan Sverige och Danmark 1645. Medeltida väg mellan Kalmar och Karlskrona. Miljön berör även Blekinge län.

Bergkvara [H40] (Söderåkra sn)*Motivering:*

Kustmiljö med Kalmarkustens mest betydande hamn- och varvssamhälle från 1700-talet.

Uttryck för riksintresset:

Köping under Kalmar stad. Välbevarade handelshus färgsatta med kustsamhällellenas typiska ljusa oljefärger. Tomtstruktur från 1600-tal och hus i samma läge som på 1800-talet. Hamn och varv. Sjöfartsmuseum och hembygsgård.

Hästmahult [H41] (Gullabo sn)*Motivering:*

Hantverksby i mellanbygd, ett av de få exemplen på en bygd med levande träslöjdstradition.

Uttryck för riksintresset:

By med hantverksgårdar där miljön belyser ett kulturarv som inte bara är av materiell karaktär utan även av konstnärlig och traditionell art.

Halltorp - Hagby [H46] (delen i Söderåkra sn)*Motivering:*

Herrgårdslandskap nära forna riksgränsen vid Kalmarsundskusten längs viktig sjöled och landsväg. (*Fornlämningsmiljö, Kyrkomiljö, Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Halltorps, Voxtorps och Hagby romanska försvarskyrkor. Storgårdar framförallt Värnanäs gods, fd Södra Möre grevskap. Axel Oxenstiernas Näset, mangårdsbyggnad från 1600-talet. Fd varv, hamn och tegelbruk. Nyklassicistisk huvudbyggnad med omfattande gårds- och parkanläggning. Platsen för första glasbruket i Bökenberg och såpfabriken i Värnaby bruk från 1600-talet och alunbruk vid Loverslund från 1700-talet. Fornlämningsrikt område med alla förhistoriska perioder representerade. Området berör i huvudsak Kalmar kommun.

Grisbäck [H101] (Söderåkra sn)*Motivering:*

Bymiljö bla med spår av kustfiske sedan medeltiden. (*Kustmiljö, Borgmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelse i *klungby* med väderkvarn, hävdade strandängar och lämningar efter kustfiske, bla ålfiske med kontinuitet från medeltiden (ålbroad, båtkåsor). I området finns en borgplåtå och skansar, sannolikt från 1670-tal eller 1700-talets början.

EMMABODA KOMMUN

Vissefjärda [H42] (Vissefjärda sn)*Motivering:*

Sockencentrum och *hantverksby* i kommunikationsmässigt strategiskt läge.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkeby - vid korsningen av en viktig sjöled och landsväg ligger kyrkan från 1700-tal och sockenmagasin och kyrkstallar från 1800-talet samt *herrgårdsmiljö* med länets enda välbevarade brännvinsbränneri med de äldsta byggnaderna från 1700- och 1800-talet. Klättorps hantverksby vid Lyckebyån.

Linnefors [H43] (Vissefjärda sn)*Motivering:*

Bruksmiljö i *herrgårdslandskap* etablerad på 1730-talet för sjömalmsutvinning.

Uttryck för riksintresset:

Bruksmiljö beläget i den sydliga järnbruchsregionen vid Lyckebyån. Mangårdsbyggnad från 1734 i herrgårdslandskap. Inom området finns också lämningar av bruksbyggnader (masugn, hammare och såg). Linnefors stationshus och äldre vägnät med stenvalvsbro.

Bökevara [H44] (Algutsboda sn)*Motivering:*

Odlingslandskap med prägel av enskiftet.

Uttryck för riksintresset:

Utskiftad by med skiftespåverkad öppen odlingsmark, röjningsrösen och stenmurar. Äldre

vägnät med hamlade träd vid vägen och kölna.

Eriksmåla [H45] (Algutsboda sn)

Motivering:

Marknadsplats med marknadsbodas som är bland de bäst bevarade i länet. (*Militär miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Marknadsplats vid vägkorsning med bodar. Gästgivargård och dansbana. Uppställningsplats för Konga kompani.

KALMAR KOMMUN

Halltorp - Hagby [H46] (delen i Halltorp, Voxtorp och Hagby snr)

Motivering:

Herrgårdslandskap nära forna riksgränsen vid Kalmarsundskusten längs viktig sjöled och landsväg. (*Kyrkomiljö, Bruksmiljö, Tidigindustriell miljö, Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Halltorps, Voxtorps och Hagby romanska försvarskyrkor. Storgårdar framförallt Värnanäs gods, fd Södra Möre grevskap. Axel Oxenstiernas Näset, mangårdsbyggnad från 1600-talet. Fd varv, hamn och tegelbruk. Nyklassicistisk huvudbyggnad med omfattande gårds- och parkanläggning. Platsen för första glasbruket i Bökenberg och såpfabriken i Värnaby bruk från 1600-talet och alunbruk vid Loverslund från 1700-talet. Fornlämningsrikt område med alla förhistoriska perioder representerade. En mindre del av området berör även Torsås kn.

Ljungby - Hossmo [H47] (Ljungby och Hossmo snr)

Motivering:

Centralbygd av maktpolitisk betydelse i Möres kärnområde där kommunikationsleder möts. (*Kyrkomiljö, Fornlämningsmiljö*,).

Uttryck för riksintresset:

Moränrikt odlingslandskap med *fullåkersbygd* och storgårdar, betade strandängar kring Ljungbyån och den forna riksvägen. Hossmo försvarskyrka och *kungsgård* samt farledsspärrar i åmynningen vittnar om Ljungbyån som tidig transportled och centralmaktens intressen i området. Järnåldersgravfält utmed Ljungbyån. Fornlämningsrikt område med alla förhistoriska perioder representerade.

Kalmar [H48]

Motivering:

Befästnings- och *sjöfartsstad* som var huvudpunkten för Sveriges Östkustförsvar vid Danmarksgränsen fram till 1600-talets senare del och som utgör ett av landets främsta exempel på 1600-talets stadsbyggnadskonst. Förvaltningsstadens fortsatta utveckling. (*Fästningsstad, Residensstad, Slottsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Slottet med medeltida delar och huvudsaklig prägel av renässansen. Lämningar av medeltidens och det tidiga 1600-talets stad vid slottet. 1600-talsstaden på Kvarnholmen,

med välbevarad rätvinklig rutnätsplan och omgivande befästningar. Gatukarakteren, platsbildningar och tomtstruktur. Domkyrkan av Nicodemus Tessin d.ä. och offentliga byggnader. Bebyggelsekaraktären med många karolinska stenhus och småskalig träbebyggelse och gårdar. Byggnader och nya bebyggelseområden med mer storstadsmässig karaktär från 1800-talets senare del och 1900-talets början, park- och institutionszon. Förstäderna Östra Malmen, en av de få i landet från 1600-talet, och Ångö (1864) samt omgivande bebyggda öar som Varvsholmen med den f.d. skeppsgården. 1930-talets utvidgningsområden med s.k. radstående hus med ursprung i bostadssociala reformer och villaområden utbyggda kring ett rikt förgrenat nät av gamla infartsvägar. Stadens siluett med monumentalbyggnadernas dominerande roll samt utblickarna, medeltids- och 1600-talsstadens vattenområden och den visuella kontakten mellan slottet, Kvarnholmen och områdets övriga delar.

Kläckeberga [H49] (Kläckeberga sn)

Motivering:

Centralbygd av maktpolitisk betydelse i Norra Møre. (*Bymiljö, Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Kläckeberga medeltida försvarskyrka och Kläckeberga herrgård med omgivande odlingslandskap med tydlig kontrast mellan *herrgårdslandskap* och bylandskap. Kraftlösa by med samlad bebyggelse på gammal bytomt.

Ryssby - Skäggenäs [H50] (Ryssby sn)

Motivering:

Odlingslandskap med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet av särskilt vetenskapligt värde och med differentierat näringsfång präglad av läget vid Kalmarkusten. (*Fornlämningsmiljö, Kustlandskap, Kanalmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Odlingslandskapet i Ryssby med omnejd bär talrika spår av bosättningar ända sedan stenålder. Koncentrationen av trindyxor är bland den största i landet. De fasta fornlämningarna ger en antydning om fortsatt långvarig bebyggelsekontinuitet. Drags kanal. Området har även i sen tid haft strategisk betydelse för sjöfart och försvar. Lotsplats, fd postväg mellan fastlandet och Öland, fd färjeläge. Dessutom tidigt sommarstugeområde.

Karlslunda [H100] (Karlslunda och Mortorps snr)

Motivering:

Lågteknisk järnframställningsplats med omfattande lämningar av lågteknisk järnframställning som visar en medeltida utmarksnäring, viktig för regionen.

Uttryck för riksintresset:

Järnframställningsområde på utmark i mellanbygd som innehåller de flest bevarade slagvarparna i landet. Området är även märkligt i ett europeiskt perspektiv.

NYBRO KOMMUN

Pukeberg [H51] (Nybro sn)

Motivering:

Bruksmiljö som från 1895 utvecklades till ett av landets största glasbruk.

Uttryck för riksintresset:

Glasbruk etablerat 1871 för produktion av butelj- och hushållsglas. Magasin med vällingklocka, sliperi och en hytta i sten från slutet av 1800-talet samt böhlmarkska villan från 1903, förvaltarbostad 1910. Ny hytta byggdes 1913 och sodafabrik 1918.

Orrefors [H52] (Hälleberga sn)

Motivering:

Bruksmiljö som speglar en för regionen karaktäristisk utveckling från järnbruk till glasbruk.

Uttryck för riksintresset:

Delar av bebyggelsen utmed bruksgatan, hammarsmedjan, några arbetarbostäder samt Trädgårdsvillan är från järnbrukets tid och baserat på 1700-talets privilegier. Från glasbrukstiden härrör de båda hyttorna från åren 1898-1900. Sågverk.

Kråksmåla kyrkby [H53] (Kråksmåla sn)

Motivering:

Sockencentrum i *skogsbygd* vid vägmöte.

Uttryck för riksintresset:

Häradsväg och kyrkväg med kontinuitet åtminstone sedan medeltid. Centralkyrka från 1761 i timmer med stiglucka och fristående klockstapel. Sockenstuga och skjutsstall. Bebyggelse på medeltida bytomt.

Bäckebo [H99] (Bäckebo sn)

Motivering:

Lågteknisk järnframställningsplats med omfattande förekomst av slaggvarpar.

Uttryck för riksintresset:

Sydöstra Sveriges största förekomst av slaggvarpar. Lämningar främst från högmedeltiden efter lågteknisk järnhantering, baserad på tillgång av myr- och sjömalm. Området är märkligt även ur europeiskt perspektiv. Den förindustriella järnframställningen kan kopplas till Kalmar och hamnlägen vid Kalmarsund under Hansatiden.

MÖNSTERÅS KOMMUN

Strömsrum - Pataholm [H54] (Ålems sn)

Motivering:

A. *Herrgårdsmiljö* i strategiskt läge med anknytning till farled och sjöled från medeltiden. (*Borgmiljö, Forn- och medeltida farledsmiljö*).

B. Kalmarkustens äldsta handelsköping. (*Köping*).

Uttryck för riksintresset:

A. Strömsrum medeltida gods, försvarsanläggningar, borg- och kastalruiner vid Alsteråns mynning. Engelsk park, ekonomibyggnader. Timrade herrgårdsbyggnader från 1760-talet, äldre vägnät med stenmurar och alléer. *Fast fiske* i Alsterån. *Fiskeläge* vid sundet.

B. Pataholm, med ursprungligt bebyggelsemönster och handelsgårdar från 1700- och 1800-talen. Hamn med hamnmagasin. *Brunnsort* med brunnssalong och trädgård i Harbergsga gården.

Kronobäck - Råsnäs [H55] (Mönsterås sn)

Motivering:

Herrgårdsmiljö, med spår från järnålder till medeltid men präglad av det sena 1800-talets stordrift. (*Klostermiljö*, *Boställsmiljö*, *Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Storskaligt produktionslandskap och hävdade sjömarker med gravfält från järnåldern. Platsen för Oknebäcks hospital från 1200-talet. Ruin efter Johanniterordens klosterkyrka och härbärke från 1479. Kronobäcks fd översteboställe med huvudbyggnad från 1905. Råsnäs herrgård med barockhuvudbyggnad från 1756 samt arbetarbostäder, ekonomibyggnader och park.

Mönsterås [H56] (Mönsterås sn)

Motivering:

A. Lydköping under Kalmar med småstadskaraktär längs huvudgatan och stadsplanemönster från 1620-talet. (*Köping*).

B. *Herrgårdsmiljö* intill viktig hamn och farled. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. Storgatan med samma sträckning på åsens krön sedan marknadsplatsens tid. Tomtindelningen är sannolikt medeltida. Välbevarad småskalig puts- och trähusbebyggelse från 1700- och 1800-talen med gårdsmiljöer med lummiga trädgårdar.

B. Kråkerum (östra och västra) delar av medeltida storgods. Storskaligt produktionslandskap med järnåldersgravfält och beteslandskap.

Alebo - Gelebo [H57] (Mönsterås sn)

Motivering:

Odlingslandskap och *fornlämningsmiljöer* med ett av länets fornlämningsrikaste områden med anknytning till både bronsålder och järnålder, nu präglad av laga skiftet. (*Bymiljö*, *Boställsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Åtta gravfält med ca 80 enskilda rösen och stensättningar vilka tillsammans med skärvtenshögar och fossila åkerytor bildar välbevarat ålderdomligt landskap. Välbevarat *lagaskifteslandskap*. Byar och gårdar med väl bevarade planmönster på sannolikt medeltida bytomter. Dessutom Lilla Forsa komministerboställe från 1700-talet.

Långemåla - Värlebo [H58] (delen i Fliseryds sn)

Motivering:

Dalgångsbygd med småbrutet odlings- och *herrgårdslandskap* i Emåns dalgång som brukats kontinuerligt från järnåldern till idag. (*Fornlämningsmiljö*, *Torp*).

Uttryck för riksintresset:

Bygravfält och slaggvarpar från vikingatida/medeltida kolonisation. Småskaligt odlingslandskap med Långemåla kyrkby, torpbebyggelse, 1700-talsgästgiveriet Bötterum samt Värlebos *stationssamhälle*. I området ingår även Ramshults sätesgård med huvudbyggnad från 1700-talet och välbevarade ekonomibygnader. Området berör även Högsby kommun.

Em - Vånevik [H62] (delen i Mönsterås sn)*Motivering:*

A. *Bruksmiljö* av central betydelse för förståelsen av stenindustrins utveckling i länets norra kustland.

B. *Herrgårdsmiljö* med medeltida anor och anknytning till det rika fisket i Emån.

Uttryck för riksintresset:

A. Bruksmiljö från stenhuggarperioden 1870-1920. *Stenbrott*, lämningar av huggen sten, skrotstensupplag, trallvägar, utskeppningshamnar med stenkajer. Stenvillan med kustvillan, båda uppförda i huggen granit är dels ett unikt monument över stenhuggarnas yrkesskicklighet, dels ett exempel på hur företagsledare då manifesterade sin makt och rikedom. Arbetarkaserner från 1874. Stenhuggerimuseum. Varv och utskeppningshamn vid Påskallavik med gästgiveri, hamnmagasin och skeppshandel.

B. Lämningar efter det medeltida Emprisholm vid Emåns mynning. Anordningar för *fast fiske* av lax, ål och sik med medeltida anor. Gustaviansk herrgårdsanläggning med huvudbyggnad, två par flyglar, laxbod vid ån, engelsk park med lusthus och trädgårdsmästarbostad. Herrgården är typisk för de herrgårdar som tillkom under senare delen av 1700-talet. Större delen av miljön ligger i Oskarshamns kommun.

HÖGSBY KOMMUN

Långemåla - Värlebo [H58] (delen i Långemåla sn)*Motivering:*

Dalgångsbygd med småbrutet odlings- och *herrgårdslandskap* i Emåns dalgång som brukats kontinuerligt från järnåldern till idag. (*Fornlämningsmiljö, torp*).

Uttryck för riksintresset:

Bygravfält och slaggvarpar från vikingatida/medeltida kolonisation. Småskaligt odlingslandskap med Långemåla kyrkby, torpbebyggelse, 1700-talsgästgiveriet Bötterum samt Värlebos *stationssamhälle*. I området ingår även Ramshults sätesgård med huvudbyggnad från 1700-talet och välbevarade ekonomibygnader. Området berör även Mönsterås kommun.

Gillberga - Staby [H59] (Högsby sn)*Motivering:*

Dalgångsbygd med *bymiljöer* på åsrygg. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Småbrutet odlingslandskap på åsrygg vid Emåns dalgång. Gillberga och Staby byar med välbevarad gårdsbebyggelse från tidigt 1800-tal. Bygravfält från järnåldern. Berga och

Ruda gårdar med nyklassicistiska anläggningar, alléer och parker.

Forsaryd - Virstad [H60] (Högsby sn)

Motivering:

Dalgångsbygd med välbevarad bebyggelsestruktur. (*Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Småbrutet odlingslandskap i Emåns dalgång med flera gårds- och *bymiljöer* på sannolikt medeltida bytomter och med smala åkerskiften mot Emån. Drageryd är en av landskapets bäst bevarade *radbyar*, skiftad på 1960-talet. Vattenkvarn.

Gamlehult - Klobo [H61] (Fågelfors sn)

Motivering:

Odlingslandskap med värdefull bebyggelse.

Uttryck för riksintresset:

Småbruten odlingsmark i Emåns dalgång med bebyggelse från 1800-talets början. Lilla Klobo är en *klungby* med backiga, slingrande och delvis hägnade byvägar.

Ringhult [H98] (Fagerhult sn)

Motivering:

Borgmiljö med medeltida fäste i *gränsbygd* intill farbar vattenled. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Vallgrav, hamn, husgrunder. Intill borgen ligger Ringhults by, som till största delen ligger kvar på den gamla bytomten.

OSKARSHAMNS KOMMUN

Ishult [H36] (Kristdala sn)

Motivering:

Centralbygd med en av de bäst bevarade tingsplatsmiljöerna i länet.

Uttryck för riksintresset:

Tunaläns tingsplats med välbevarat byggnadsbestånd, bla ett under 1800-talet ombyggt tingshus, timrat häkte, tingsklocka, stallar och avträde och gästgiveri utmed häradsvägen på åsträckning.

Em - Vånevik [H62] (delen i Döderhults sn)

Motivering:

A. *Bruksmiljö* av central betydelse för förståelsen av stenindustrins utveckling i länets norra kustland.

B. *Herrgårdsmiljö* med medeltida anor och anknytning till det rika fisket i Emån.

Uttryck för riksintresset:

A. Bruksmiljö från stenhuggarperioden 1870-1920. *Stenbrott*, lämningar av huggen sten, skrotstensupplag, trallvägar, utskeppningshamnar med stenkajer. Stenvillan med kustvillan, båda uppförda i huggen granit är dels ett unikt monument över stenhuggarnas yrkesskicklighet, dels ett exempel på hur företagsledare då manifesterade sin makt och

rikedom. Arbetarkaserner från 1874. Stenhuggerimuseum. Varv och utskeppningshamn vid Påskallavik med gästgiveri, hamnmagasin och skeppshandel.

B. Lämningar efter det medeltida Emprisholm vid Emåns mynning. Anordningar för *fast fiske* av lax, ål och sik med medeltida anor. Gustaviansk herrgårdsanläggning med huvudbyggnad, två par flyglar, laxbod vid ån, engelsk park med lusthus och trädgårdsmästarbostad. Herrgården är typisk för de herrgårdar som tillkom under senare delen av 1700-talet. En mindre del av området berör även Mönsterås kommun.

Runnö [H63] (Döderhults sn)

Motivering:

Kust- och skärgårdsmiljö som präglats av fiske och jordbruk från medeltid till nutid. (*Bymiljö, Forn och medeltida kustmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Byn har senmedeltida anor och är oskiftad med sämjedelning. Tomtningarna är länets främsta exempel på anhopning av primitiv bebyggelse i samband med tidigt säsongsfiske i ytterskärgården.

Furö [H64] (Döderhults sn)

Motivering:

Kust- och skärgårdsmiljö med fornlämningar som ingår i stenkusten. (*Fornlämningsmiljö, Industrimiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Skärgårdsö med spår från förhistorisk tid i form av gravar; kanaler och tomtningar från historisk tid. Dessutom byggnader och andra lämningar från kvartsitbrytning under 1900-talets första hälft.

Stensjö [H65] (Misterhults sn)

Motivering:

En för *skogsbygden* typisk *bymiljö* med stor areal och liten åkeryta där slåtter och svedjebruket haft stor betydelse.

Uttryck för riksintresset:

Samlad bybebyggelse på gammal bytomt i *lagaskifteslandskap*. Slåttermarker på sankängar och hårdvall. Äldre vägnät med gårdesgårdar.

Tjustgöl - Adriansnäs [H66] (Misterhults sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö med bronsåldersprägel av pedagogiskt värde i kustläge.

Uttryck för riksintresset:

Omfattande bronsåldersmiljöer med stor variationsrikedom i gravar och boplatser, ursprungligen med strandläge. Fornlämningar av olika typer i olika terränglägen. Medeltida storgårdsanläggning.

Krokshult [H67] (Kristdala sn)

Motivering:

Odlingslandskap av medeltida ursprung med läge ovan högsta kustlinjen.

Uttryck för riksintresset:

Röjnings- och odlingsrösen samt delar av fägator, odlingsterrasser och stensträngar. Flera markpartier har obruten hävd såsom slätter- eller betesmark i mer än 200 år. Hävdgynnad flora. Utmarksbete. Äldre vägnät med klarbärslundar intill byvägen.

Solstadström - Blankaholm [H87] (delen i Misterhults sn)

Motivering:

A. *Fornlämningsmiljö* med bronsåldersprägel i kustläge.

B. *Gruvmiljö* på bergplatå med kontinuitet under fem århundraden.

Uttryck för riksintresset:

A. Fornlämningsområde med markant koncentration avstensättningar och rösen med anknytning till bronsålderns kustbosättningar.

B. Gruvområde för brytning och förädling av koppar från 1400-talet med högkonjunktur på 1630-tal och 1870-tal. Viktig vattenled och utskeppningshamn. Området berör även Västerviks kommun.

HULTSFREDS KOMMUN

Mossebo [H68] (Mörlunda sn)

Motivering:

Bymiljö med tydliga 1700-talsdrag. (*Vägmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Korsebo by i kuperat skogslandskap som är präglad av 1700-talets hävd. Byn är storskiftad 1790. Bebyggelse från 1700- och 1800-talen kvar på den gamla bytomten. Äldre vägnät finns bevarat i och kring byn.

Haddetorp - Rosenvik [H69] (Mörlunda sn)

Motivering:

Odlingslandskap med drag av 1700- och 1800-tal.

Uttryck för riksintresset:

Ensamgårdar från 1700- och 1800-tal i ett kuperat odlingslandskap vid Våmmesjön med 1700-talets hävd. På Rosenvik är mangårdsbyggnaden fd tingshus i Målilla. Ädellövträdsbestånd.

Tveta - Mörlunda [H70] (Tveta och Mörlunda sn)

Motivering:

Odlingslandskap av 1700-talskaraktär vid Emåns dalgång.

Uttryck för riksintresset:

Byarna Lilla och Stora Aby, Sinnerstad, Byrum, Torp, Mörlunda, Tulunda mfl på de gamla bytomterna, flera är *radbyar*. *Sockencentrum* i Tveta och Mörlunda. Gravfält från yngre järnålder vid Sinnerstad. Slaggvarp från medeltida järnframställning intill Tulunda by.

Kantebo [H71] (Tveta sn)*Motivering:*

Odlingslandskap i *skogsbygd*. Medeltida kolonisation som visar hur skogen utnyttjats som resurs.

Uttryck för riksintresset:

Arealen odlad mark liten i förhållande till utägomark. Storskiftat på 1780-talet. *Lågtekniska järnframställningplatser* i utmarken. Ålderdomligt vägnät.

Högeruda - Ryd [H72] (Järeda sn)*Motivering:*

Bymiljöer med 1800-talskaraktär samt välbevarad bebyggelse.

Uttryck för riksintresset:

Bymiljöer i skogsbygd i gränzonen mot det sydsvenska höglandet. I Ryd och Högeruda finns välbevarad *klungbybebyggelse*, i Skinnskälla *radbybebyggelse*.

Klövda [H73] (Järeda sn)*Motivering:*

Bymiljö med bevarad bebyggelsestruktur.

Uttryck för riksintresset:

Bymiljö vid Emån med gårderna i samma lägen som på 1820-talet. En av gårdarna har varit gästgivargård.

Årena [H74] (Målilla med Gärdveda sn)*Motivering:*

Odlingslandskap med välbevarad bebyggelse i för Emådalen typiskt lokaliseringmönster.

Uttryck för riksintresset:

By- och gårdsbebyggelse i öppna odlingsmarker. Östra Årena är en *radby* med flera äldre, bevarade mangårdsbyggnader. Stensrud är en *ensamgård* med välbevarad bebyggelse.

Hagelsrum [H75] (Målilla med Gärdveda sn)*Motivering:*

Bruks- och herrgårdsmiljö vid Emån med bevarade lämningar sedan 1700-talet. (*Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sammanhållen gård- och bruksmiljö vid Emån. Två mangårdsbyggander, Pechlins från 1700-talet och en senare från 1800-talet. Intill gården ligger en timrad gammal statarstuga samt loftbod. Till järnbruket hör, förutom arbetarbostäder, även en del äldre verkhus med bla den enda i länet bevarade masugnen från 1772. Platsen för 1800-talets industriella verksamheter som färgeri, oljeslageri, vadmalstamp, tegelbruk, tullmjölkvarn och sågkvarn.

Visböle - Vena [H76] (Vena sn)*Motivering:*

Odlingslandskap med välbevarade *bymiljöer* samt *sockencentrum* och *stationssamhälle*.

Uttryck för riksintresset:

Öppet storskiftat landskap runt den ovanligt välbevarade Visböle by och Vena kyrkby med sockencentrum med stationshus. Kyrka från 1797, stiftets största efter Linköpings domkyrka, prästgård (1755), sockenstuga från 1700-talets slut och stationssamhälle med bebyggelse från 1880-tal och 1920-tal. *Marknadsplats* vid Malmroten.

Dalsebo - Krokarp [H77] (delen i Vena sn)

Motivering:

Bymiljöer som speglar en lång brukningsperiod med såväl ödebebyggelse som befintlig bebyggelse från 1700- och 1800-talen. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Krokarps gamla bytomt med fem husgrunder, två vägbankar, röjda ytor och odlingsrösen. Byn storskiftades 1771. *Odlingslandskapet* har prägel av 1700-talets hävd. *Fornborg*. Området berör även Vimmerby kommun.

VIMMERBY KOMMUN

Dalsebo - Krokarp [H77] (delen i Tuna sn)

Motivering:

Bymiljöer som speglar en lång brukningsperiod med såväl ödebebyggelse som befintlig bebyggelse från 1700- och 1800-talen. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Krokarps gamla bytomt med husgrunder, vägbankar, röjda ytor och odlingsrösen. Byn storskiftades 1771. *Odlingslandskapet* har prägel av 1700-talets hävd. *Fornborg*. Området berör även Hultsfreds kommun.

Gåsefall - Pipetorp [H78] (delen i Tuna sn)

Motivering:

Småbrutet *odlingslandskap* typiskt för det småländska inlandet. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Små brukningsenheter och mycket välbevarad *torpbebyggelse*. Fornlämningar från främst järnålder. Området berör även Västerviks kommun.

Tuna [H79] (Tuna sn)

Motivering:

Välbevarad *herrgårdsmiljö* i *centralbygd*. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sätesgård med huvudbyggnad från 1850, flyglar från 1750-tal och trädgårdsanläggning. Ekonomibygnader från 1800-talets mitt. Magasin, stall, mejeri, gårds kontor mfl. Kyrka från slutet av 1800-talet med torn från 1737. Skola och sockenstuga. Äldre vägnät med alléer. Produktionslandskap med tillhörande utgårdar och *torpbebyggelse*. Gravfält från yngre järnåldern.

Pelarne kyrkby [H80] (Pelarne sn)

Motivering:

Kyrkby med en av landets äldsta bevarade träkyrkor. (*Fornlämningssmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Träkyrka från 1300-talets mitt. Skola, prästgård, sockenstuga och tiondebod. Husgrunder och terrasser från järnåldern.

Ösjöfors [H81] (Rumskulla sn)

Motivering:

Bruksmiljö av stort brukshistoriskt och teknikhistoriskt/pedagogiskt värde.

Uttryck för riksintresset:

Handpappersbruket var i drift 1777-1926 och byggnader och utrustning finns kvar i intakt skick med mangårdsbyggnad med tillhörande ekonomibygnader. Loftbod och magasin, bruksbyggnad och mjölnarstuga. Det enda på ursprunglig plats bevarade i Skandinavien.

Djursdala [H82] (Djursdala och Södra Vi snr)

Motivering:

Odlingslandskap med lång kontinuitet. (*Fornlämningssmiljö, Borgmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Gravfält med typsammansättning och läge i landskapet som illustrerar järnålderns bebyggelseutveckling. Välbevarade betesmarker. Odlingsrösen, röjda ytor och bebyggelse lämningar med såväl ålderdomliga som sentida inslag. Rester efter två högmedeltida borganläggningar, Ivarsudde och Krönsborg. Djursdala kyrkby med klockstapel, träkyrka från 1600-talets slut med rik dekor från 1600-talet.

Korka kvarnar [H83] (Vimmerby sn)

Motivering:

Kvarnmiljö med lång kontinuitet.

Uttryck för riksintresset:

Kvarnläge från 1400-talet vid Hägerumsån. Tre kvarnar nedanför varandra samt smedja, såg, snickeriverkstad, bostadshus och stenvalvbro vid fallsträckning i Hägerumsån.

Vimmerby [H84]

Motivering:

Småstadsmiljö, uppvuxen vid en viktig åsväg i inlandet, som i planstruktur och bebyggelse speglar den förindustriella handelsstadens utveckling sedan medeltiden.

Uttryck för riksintresset:

Gatunät, tomtmönstret och det ovanligt stora torget, med en oregelbunden rutnätsstruktur som har medeltida grunddrag och sedan byggts ut genom successiva förändringar och mindre utvidgningar under framför allt 1600- och 1800-talen. Genomfart och anslutande gamla infartsvägar. Gaturummen och bebyggelsekaraktären, med stor del småskalig träbebyggelse från 1600-, 1700- och 1800-talen, samt välbevarade gårdsrum. Borggårdar och båtsmansstugor samt bebyggelsen vid torget som berättar om liv och social skiktning i den förindustriella staden. Flera gårdar har dekormålningar från 1600- och 1700-talen i interiören.

Frödinge kyrkby-Toverum [H85] (Frödinge och Locknevi snr)

Motivering:

Järnbruks- och herrgårdsmiljö. (*Bruksmiljö, Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Toverums säteri uppfördes 1740 och är en av länets få karolinska herrgårdsanläggningar. Envåningsbyggnad med säteritak, flyglar och engelsk park. Masugnsruin, slaggvarpar, kolhusgrund, rostugnsgrund, järnbodsgrund m m. I området ingår också Frödinge träkyrka från 1739 som är en regional timrad variant på centralkyrka i barockstil.

Höslätts by [H86] (Locknevi sn)

Motivering:

Bymiljö där äldre tiders förhållanden och byggnader levandegörs.

Uttryck för riksintresset:

Väl samlad och enhetlig bymiljö på gammal bytomt i högt läge i skogslandskap. Övervägande tvåvånings enkelstugor.

VÄSTERVIKS KOMMUN

Solstadsström-Blankaholm [H87] (delen i Västrums sn)

Motivering:

A. *Fornlämningsmiljö* med bronsåldersprägel i kustläge.

B. *Gruvmiljö* på bergplatå med kontinuitet under fem århundraden.

Uttryck för riksintresset:

A. Fornlämningsområde med markant koncentration avstensättningar och rösen med anknytning till bronsålderns kustbosättningar.

B. Solstads koppargruva i södra bergsbyn var en av de tre största koppargruvorna i landet. Minnen efter en kontinuerlig brytning av koppar från 1400-tal till 1900-tal. Området berör även Oskarshamns kommun.

Sundsholm [H88] (Gladhammar sn)

Motivering:

Odlingslandskap med herrgårds- och bymiljöer som visar både stordrift och småbruk. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Herrgårdsanläggningen med huvudbyggnad, alléer, park, ekonomibyggnader och skola på Sundsholm är ett av de bästa exemplen på Tjustempiren. På Brunnsö och Rössle gårdar är jordbruksdriften småskalig och odlingslandskapet ålderdomligt. I området ingår även fornlämningar från bronsålder, äldre och yngre järnålder vilket belyser en lång markanvändningshistoria.

Gladhammar [H89] (Gladhammars sn)

Motivering:

Odlingslandskap med välbevarat sockencentrum och unik bymiljö. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Kuperat landskap med Lunds by och ett välbevarat sockencentrum med centralkyrka, skola mm. I området finns fornlämningar från främst bronsålder och äldre järnålder med bl a monumentala rösen på höjder i landskapet.

I området ingår även:

Kärringryggens gruvmiljö med gruvor från 1500-talet där järnmalm, koppar och kobolt brutis.

Västervik [H90]

Motivering:

Sjöfartsstad av medeltida ursprung, präglad av 1600-talets stadsplanereglering, den förindustriella stadens småskaliga träbebyggelse och bebyggelsestruktur samt inslag av mer storstadsmässig karaktär från tiden kring sekelskiftet 1900. (*Borgmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Den i huvudsak rätvinkliga rutnätsplanen från 1600-talet med bevarad tomtstruktur och bebyggelse ända ner till vattnet. Gatukaraktern, tomtstruktur och den småskaliga trästadsbebyggelsen med köpmansgårdar, fiskarstugor, båtsmanstorp, ekonomibyggnader och gårdsmiljöer som berättar om olika verksamheter och social skiktning i den förindustriella staden. Stegeholms slottsruin, som minner om stadens grundläggning och medeltida strategiska läge vid inloppet till Gamlebyviken. Enstaka kvarvarande spår av det medeltida bebyggelsemönstret, Sankta Gertruds medeltida kyrka. Vattenområden med hamnen och inloppet till staden samt olika industriella anläggningar. Järnvägsmiljön och byggnader som speglar det sena 1800-talet och sekelskiftet 1900. Stadens siluett och nära kontakt med vattnet.

I området ingår även:

Lögareberget, Kulbacken och Notholmen

Källsåker [H91] (Törnsfalls sn)

Motivering:

Rik *fornlämningmiljö* med gravar från bronsålder och järnålder med en påfallande variationsrikedom och monumentalitet.

Uttryck för riksintresset:

Rösen och stensättningar från bronsåldern och äldre järnålder. Höggravfält från yngre järnålder vid Källsåker.

Almvik-Blekhem [H92] (Törnsfalls sn)

Motivering:

A. *Herrgårdslandskap* med bebyggelse för olika verksamheter.

B. Intressant *industrimiljö*.

Uttryck för riksintresset:

A. Många bevarade verksamheter som snickerifabrik, sågverk, handelsbod och kvarn av ursprunglig karaktär. Blekhems herrgård med huvudbyggnad i "tjustempir" från 1838-44, ekonomibyggnader av hög arkitektonisk kvalitet. Äldre vägnät med stenvalvbroar. Utgårdar t ex Anna Maria Roos förebild till Sörgården. Torpbebyggelse.

B. Almviks tegelbruk från 1876-78 med få motsvarigheter i landet t ex ringugnar, torklada och tegelmästarvilla.

Hasselö-Sladö [H93] (Loftahammars sn)

Motivering:

Skärgårdsmiljö i ytterskärgården med prägel av fiske och jordbruk.

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelse från 1800-talets början, enhetlig och funktionellt uppdelad. Sjöbodan och båthus längs stranden, ovanförbyggande mangårdsbyggnader med ekonomibygnader.

Väderskär [H94] (Loftahammar sn)

Motivering:

Kust- och skärgårdsmiljö med *fiskeläge* och sydostkustens enda bevarade fiskekapell.

Uttryck för riksintresset:

Väderskärs fiskeläge och *kapell* från 1700-talet. Låga bostadshus med f d matbodan, källare, fähus etc. Vid stranden sjöbodan, båthus och bryggan.

Gamleby-Lofta [H95] (Gamleby och Lofta sn)

Motivering:

A. *Odlingslandskap* med en lång markanvändningshistoria och huvudområde för den sk Tjustempiren. (*Herrgårdsmiljö, Fornlämningmiljö, Bymiljö*).

B. Gamleby lydköping, där utvecklingen kan följas från medeltidens stad till 1800-talets industriella etableringar. (*Köping*).

Uttryck för riksintresset:

A. Flera herrgårdar och större gårdar av hög arkitektonisk kvalitet. Ett av landets mest fornlämningsrika områden med bl a täta bronsålderslämningar, bla en av landets viktigaste hållristningsmiljöer, boplatser och fossil åkermark. Välbevarade byar, delvis med *radbykaraktär*. Ålderdomligt vägnät.

B. Gatunät och tomtstruktur med medeltida ursprung, trähusbebyggelse, samt hamnen och arbetarområdet Lugnet, som speglar samhällets industriella utveckling från 1800-talet.

Överum [H96] (Överums sn)

Motivering:

Bruksmiljö.

Uttryck för riksintresset:

Bruksmiljö präglad av ett enhetligt klassicistiskt formspråk i plan och arkitektur. Bruket anlades som ett styckebruk men blev under 1800-talet en viktig producent av jordbruksredskap.

Ukna-Västra Ed [H97] (Ukna och Västra Eds sn)

Motivering:

Dalgångsbygd. (*Fornlämningmiljö, Herrgårdsmiljö, Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sprickdal med sjösystem. *Bymiljöer* och herrgårdar med välbevarade byggnader från 1800-talets början. Bronsålderbosättningar och vikingagravar. Edsbruks tätort med välbevarad bruksherrgård och arbetarkasern i tjustempir samt masugngrund och smedja. Västra Eds och Ukna medeltida *kyrkoruiner*. Vinäs herrgård med ny huvudbyggnad från 1900-talets början och två ruiner från medeltiden.